

SARAYDAN KIZ KAÇIRMA OPERASI'NDAKİ KONSTANZE ROLÜNÜN ARYALARI ÖZELİNDE KARAKTER GELİŞİMİNİN İNCELENMESİ

*ANALYSING THE CHARACTER DEVELOPMENT OF THE ROLE KONSTANZE
IN THE OPERA "THE ABDUCTION FROM THE SERAGLIO", THROUGH HER
ARIAS*

Esra ÇETİNER*

Geliş Tarihi: 19.08.2023

Kabul Tarihi: 13.10.2023

(Received)

(Accepted)

Öz: Wolfgang Amadeus Mozart opera literatürüne İtalyan ve Alman opera geleneğinde bestelenmiş pek çok eser kazandırmıştır. Bu çalışmada bestecinin en bilinen operalarından, içinde Türk öğeleri de bulunan, Singspiel geleneğinde bestelemiş olduğu "Die Entführung aus dem Serail (Saraydan Kız Kaçırma)" Operası'ndaki Konstanze rolünün ariaları üzerinden karakter gelişimi incelenmiştir. Bu çalışma farklı kültürlerin çatışmalarının işlendiği, kadına bakış açısının farklılıklarının sergilendiği çarpıcı bir yapıt olan Saraydan Kız Kaçırma Operası hakkında nitel yöntemle yürütülmüş literatür taraması yapılarak hazırlanmış bir çalışmadır. Opera içerisinde Konstanze rolü için bestelenmiş 3 arya bulunmaktadır. Buradan yola çıkarak, Konstanze karakterine ait metin, müzikal ve tematik pasajlar çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Bu bağlamda Konstanze'nin arialarının müzikal yapıları, metin içerisindeki ifade unsurları ve karakter gelişimi karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Araştırmada ele alınan ariaların incelenmesi sonucunda elde edilen bilgilerin eseri yorumlayacak şarkıcılara ve opera şarkıcılığı eğitimi sırasında eseri öğrenecek öğrencilere yol göstereceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: W. A. Mozart, Opera, Saraydan Kız Kaçırma, Arya.

Abstract: Wolfgang Amadeus Mozart enriched the opera repertoire by composing many works in the style of Italian and German opera tradition. In this study, the character development in one of Wolfgang Amadeus Mozart's most famous operas, "Die Entführung aus dem Serail (The Abduction from the Seraglio)", which he composed in the Singspiel tradition with some Turkish elements, was examined through the arias of the role of Konstanze. This study about the opera "Die Entführung aus dem Serail", which is a striking work in which the conflicts of different cultures are processed and the differences in the perspectives on women are exhibited, is made through qualitative literature review. There are three arias composed for the role Konstanze in the opera. Based on this point of view, the text, musical and thematical phrases of the character Konstanze form the basis of this study. In this context, the musical structures of the arias, the elements of expression in the text and the development of the character have been comparatively examined on the basis of 3 arias. It is assumed that the information obtained by the analysis of the arias discussed in the

* Öğr. Gör. Dr. Ankara Devlet Opera ve Balesi, esracetiner@gmail.com, ORCID: 0009-0003-2569-6278.

research will guide not only the professional opera singers who will perform the role Konstanze but also the opera students who would study the arias at one point in their singing education.

Keywords: W. A. Mozart, Opera, The Abduction from the Seraglio, Aria.

1. GİRİŞ

Opera kelimesi Türk Dil Kurumu'na¹ göre, sözlerinin tümü ya da çoğu şarkı biçiminde seslendirilen müzikli tiyatro oyunudur. Opera, teknik deyimle anlatıcı bir müzik, bir "program müziğidir". Bu müzik türü, olaylara, duygu ve durumlara bağlıdır ve bunları anlatmak zorundadır. Mozart bu konuda verimlilik, kendiliğindenlik, yapısal sağlamlık ve orantı bütünlüğünde bilgisini hep geliştirmiş ve böylece kusursuz bir işçiliğe ulaşmıştır.²

Opera sanatında yorumcular canlandırdıkları rol için karakterin gereği olarak, varsa eser içindeki konuşma diyalogları ile birlikte bütün metni ve müziği öğrenmek, özümsemek ve bu doğrultuda karakteri seyirciye aktarmak durumundadır.

1.1. Wolfgang Amadeus Mozart'ın Hayatı

Wolfgang Amadeus Mozart, 1756 yılı 26 Ocak günü Salzburg'da dünyaya gelmiştir. Babası sarayda bestecilik yapan, keman öğrenimi için kullanılacak bir keman metodu yazmış kemancı ve orkestra şefi Leopold Mozart'tır. Kendisini oğlu Wolfgang'ın eğitimine adanmış,³ ona müzik ve klavsen eğitimi vermiş, yeteneğini sergilemesi ve yeni insanlarla ve müzik adamlarıyla tanışması için turnelere götürmüştür.

Mozart, küçük yaşına rağmen ablası Marie Anna ile birlikte yıllar süren farklı turneler boyunca pek çok konser vermiş, insanları yeteneğine hayran bırakmış, bu dönem içerisinde seyahat halinde iken besteciliğe ara vermeden devam etmiş, kimi zaman turnelerde hastalanmış, iyileşmiş fakat müziğini Avrupa'nın pek çok kentinde sunmaya devam etmiştir.

Müziğin tüm kollarında eser vererek dehasını her alanda gösteren Mozart, opera sanatı alanındaki üstün durumu ile çağdaşlarından ayrılmış, opera sanatının kaderini Viyana Klasikleri arasındaki bütün sanatçılardan daha çok etkilemiştir.⁴

12 yaşında ilk olarak La Finta Semplice Operası'nı ve ardından Bastien und Bastienne'yi bestelemiştir. 13 yaşına geldiğinde babası Wolfgang'ı İtalyan müziğini

¹ <https://sozluk.gov.tr/>, (12.08.2023).

² İlhan Mimaroglu, *Müzik Tarihi*, 4. Basım, Varlık Yayınları, İstanbul, 1990, s. 72.

³ Ahmet Say, *Müzik Tarihi*, 4. Basım, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara, 2000, s. 298.

⁴ Cevad Memduh Altar, *Opera Tarihi*, Cilt 1, 1. Basım, Pan Yayıncılık, İstanbul, 2000, s. 107.

ve bestecilerini tanınması için İtalya'ya götürmüştür.⁵ Orada pek çok önemli müzisyenle tanışan, Papa XIV. Clement'ten Altın Mahmuz Şövalye Nişanı'nı alan Mozart'ın Milano'dan sipariş alarak 14 yaşında yazdığı Mitridate Re di Ponto operası sahnelenerek büyük başarı elde etmiştir.

Mozart'ın olgunluk yılları, çocukluk yıllarının umutlarını sürdürmemiş, kendi hayatını rahatlıkla sürdüreceği bir iş sahibi olamamış, bütün eserlerini gittikçe ağırlaşan bir yoksulluk içerisinde yaratmış ve 35 yaşındayken 31 Aralık 1791'de vefat ederek isimsiz bir yoksul mezarlığına gömülmüştür.⁶

Mozart'ın çocukluğundan başlayarak, sayısız konser turneleri, posta arabasında geçen uzun saatler ve günler, konserlerin gerilimi, yorgunluğu, kabul törenleri, zaten hassas olan bünyesini altüst etmiştir. Bununla birlikte yine bu yolculuklar Avrupa'nın çeşitli müzik merkezlerinde, gelişimini etkileyen önemli tanışıklıklar yapmasını hazırlamıştır (...) Peş peşe gelen bu ilgiler ve bağlar, Mozart'ın eserlerinde kolayca ayırt edilebilen izler bırakmıştır. Ancak Mozart, tanınmış teknikler ve yollardan geçmesine karşın, yeni ve zengin bir anlatım tarzı kullanmıştır (...) Eserlerinde yenilik ve teknik kusursuzlukla birleşen fantezi, geleceğin büyük romantiklerinin üslubunu hazırlaması bakımından önemlidir. Bir başka önemi de Alman komik operası diyebileceğimiz ve Almanlara has olan Singspiel türünü geliştirmesidir.⁸

1.2. Sarayda Kız Kaçırma Operası

Sarayda Kız Kaçırma Operası, Singspiel geleneğinde yazılmış bir operadır. Önceleri dini konuları konu alan, İncil'den kesitlerin alındığı eserler olarak ortaya çıkmış, sonradan operanın bir türü haline gelmiştir. 17. yüzyıl civarlarında ise din dışı konular ele alınarak, aşk ve komedi unsurları işlenmeye başlanmıştır. Zamanla dram ve trajedi konuları da eklenerek, reçitatif⁹ yerine kullanılan diyaloglarla opera

⁵ Cavidan Selanik, *Müzik Sanatının Tarihsel Serüveni 'Müziğin Görkemli Yolculuğu'*, 1. Baskı, Doruk Yayıncılık, Ankara, 1996, s. 136.

⁶ Curt Sachs, *Kısa Dünya Musikisi Tarihi*, Çev. İlhan Usmanbaş, 1. Baskı, Devlet Konservatuvarı Yayınları Serisi, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1965, s. 200.

⁷ Singspiel: Alman dilinde yazılmış, içinde konuşma diyalogları olan opera eseri. <https://www.britannica.com/art/singspiel>, (17.08.2023).

⁸ Cavidan Selanik, *a.g.e.*, s. 142.

⁹ Reçitatif: Konuşur gibi söylenen müzik cümlesi. <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zle%C3%BCK/ingilizce/recitative>, (17.08.2023).

ana öğeleri “aryalar”, “ansambıllar” ve zaman zaman “ballad”lar kullanılmıştır.¹⁰ Bu yönüyle gelecekte ortaya çıkacak tür olan operetin temellerini oluşturmuştur.

Eser, İmparator II. Joseph’in isteğiyle, gelişmiş İtalyan operası geleneğinin yanı sıra, Alman müzikli oyunu Singspiel’in yayılması fikriyle Gottlieb Stephanie’nin Friedrich Bretzner’in oyunu “Belmont und Constanze”nin librettosu üzerinde çalışarak ortaya çıkardığı metin üzerine Mozart tarafından bestelenir.¹¹ 16 Temmuz 1782’de ilk kez sahnelenerek büyük başarı elde edilir.

Bu bölümde üç perdelik Saraydan Kız Kaçırma eserinin hikâye örüntüsü anlatılarak, karakterlerin dramaturjik olarak nasıl bir sahnede yer aldıklarına ve olayların genel akışına yer verilmiştir.

1. Perde. Hikâye 1500’lerde Selim Paşa’nın sarayında geçer. Korsanlarca kaçırılıp saraya esir olarak satılan Konstanze, hizmetçisi Blonde ve Konstanze’nin nişanlısının uşağı Pedrillo sarayda tutsaktır. Paşa, Konstanze’yi kendisi için seçmiştir. Blonde ve Pedrillo ise sarayda hizmet etmektedir. Konstanze’nin bir İspanyol soylusu olan nişanlısı Belmonte, Pedrillo’nun mektubuyla tutsakların Selim Paşa’nın sarayında olduklarını öğrenir ve onları kurtarmak için gemisiyle gelir. Ancak Belmonte, Blonde’ye âşık olan Osmin tarafından saraya alınmak istemez ve engellenir.¹² Paşa ve Konstanze birlikte çıktığı geziden döner, karşılama korosundan sonra bugüne kadar kendi rızası ile onun olmasını isteyen ve bunun için bekleyen Paşa’nın “Hâla hüzünlü müsün Konstanze?” ile başlayan diyalogundan sonra ilk aryası olan “Ach ich liebe” aryasını söyler ve sahneyi terk eder. Pedrillo, bir plan yapar ve Belmonte’nin mimar olduğunu Selim Paşa’ya inandırır ve böylece Belmonte saraya kabul edilir.¹³

2. Perde. Perde Blonde’nin Osmin’e Osmanlı topraklarında bile olsa İngiliz kızlarına kaba davranamayacağını ifade eden azarı ile açılır. Olaylı bir düet sonunda Osmin sahneden ayrılır. Ardından büyük bir üzüntü ile Konstanze gelir ve hüzünlü bir ruh hali ile “Traurigkeit” aryasını söyler. Sevgilisi Belmonte’nin geleceğinden artık umudu kesmiştir ve Paşa’nın ona verdiği süre dolmaktadır.¹⁴ Paşa’nın sahneye girmesi ve onu ölüm ve işkence ile tehdit etmesi sonrası Konstanze, literatürün en

¹⁰ Ülkü Gencay Atabay, “W. A. Mozart’ın Saraydan Kız Kaçırma Operası’nda İşlenen Oryantalizm Olgusu”, (Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi, 2019), s. 31.

¹¹ Halil Gürdal Gürak, *Altın Klasikler Koleksiyonu*, NESA Basın Yayın Organizasyon Tic. A.Ş., İstanbul, Şubat 2000, s. 51.

¹² İlhan Uğur Yazar, “18. ve 19. Yüzyıllarda Opera Librettolarında Oryantalist Etkilerin Araştırılması ve Karşılaştırılması” (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2006), s. 46.

¹³ İlhan Uğur Yazar, *a.g.t.*, s. 47.

¹⁴ Bülent Özkan, *Ansiklopedik Dergi, DVD Klasikler içinde W. A. Mozart: Saraydan Kız Kaçırma*, Boyut Yayın Grubu, İstanbul, 2004, s. 10.

zor arylarından olan “Martern aller Arten” arylasını söyler ve sahneyi terk eder. Paşa’yı kesin olarak reddetmiştir. Pedrillo’nun Blonde’ye Belmonte’nin sarayda olduğunu haber vermesi ve Osmin’i sarhoş ederek ortalıktan uzaklaştırmasının ardından kızlarla yapılan buluşmada seslendirilen büyük bir kuartet ile 2. perde sona erer.

3. Perde. Perde açıldığında gece yarısıdır. Belmonte ve Pedrillo saray dışında serenatlar yaparak Konstanze ve Blonde’yi kaçırmaya hazırdır.¹⁵ Ancak tam kaçacakları sırada Osmin tarafından yakalanırlar. Belmonte Osmin’e arylası sırasında para teklif eder ancak Osmin kabul etmez. Paşa’nın huzuruna çıkarılırlar. Paşa, hoşgörüsünü istismar eden Konstanze’ye kızgındır. Konstanze, Belmonte’nin onun sevgilisi olduğunu söylemek zorunda kalır ve sonu ölüm bile olsa aşkın yüceliğini vurgulayan düetlerini seslendirirler. Operanın sonunda onları affederek gitmelerine izin veren Paşa, Belmonte’den babasına “uğranılan haksızlığa iyilikle yanıt vermek, kötülüğü kötülükle ödetmekten daha büyük bir zevktir” sözünü aktarmasını ister.¹⁶ Coşkulu bir koro ile opera sona erer.

2. İNCELEME

Yorumcunun seslendireceği esere vereceği katkıya dair Ali Uçan şöyle demiştir:

Bestecinin yapıtında/bildirisinde içerilen kendi duygu, düşünce, izlenim ve tasarımlarına seslendirici-yorumcununkiler de az-çok karışmış olur. Bu durumda dinleyiciye sunulan müzikal yapıtın/bildirinin dinleyiciye ulaşan haliyle içerdiği duygu, düşünce, izlenim ve tasarımlar artık sadece asıl yaratıcısı olan bestecininkiler değil, onunkilerle birlikte, sonradan adeta yeniden yaratıcısı durumunda olan seslendiricisinin-yorumcusununkileri de içeriyor demektir.¹⁷

Bu bağlamda Konstanze rolünü seslendirecek yorumcu adayları yukardaki paragraftaki gibi misyon taşımış olacakları için karakteri yaratım sürecinde rolü ortaya çıkarmada gerekli her türlü çalışmanın titizlikle yapılması, müziğin, metnin ve karakterin eser içerisindeki dönüşümünün incelenmesi oldukça önem taşımaktadır.

¹⁵ Bülent Özkan, *a.g.e.*, s. 11.

¹⁶ İlhan Uğur Yazar, *a.g.t.*, s. 48.

¹⁷ Ali Uçan, *İnsan ve Müzik İnsan ve Sanat Eğitimi*, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara, 1996, s. 80.

2.1. Konstanze Karakterine Genel Bakış ve Aryaları

Konstanze, İspanyol soylu bir aileden gelmektedir ve nişanlısı Belmonte'ye ölümü bile göze alabilecek şekilde bağlıdır. Ancak, diğer bir yandan opera boyunca özgür ve özerk bir kadın portresi çizen Konstanze nişanlısına olan tüm sadakatine rağmen Paşa'nın ona gösterdiği yakınlık ve anlayıştan da etkilenmiştir.¹⁸

Konstanze bir şarkıcının canlandırması için kolay bir karakter değildir; Mozart'ın Viyana'sındaki kadınların istek ve üzüntülerinin yansımasıdır. Mozart'ın bir asır önce meydana gelen Türk istilasına karşı Viyanalıların besledikleri gerçek ve hayali korkular üzerine oynayan eserinin kahramanı Konstanze'nin sarayda alıkonularak metres haline getirilmesi durumunda sevgilisine ölümüne sadık kalması, ölmenin, 'onlardan biri olmaktan' daha iyi bir seçenek olması fikri, zamanın Viyanalı kadın izleyicilerinin içini rahatlatan, korkularını hafifleten bir unsur olmuştur.¹⁹

Saraydan Kız Kaçırma Operası'nda dikkati çeken aryaların en önemlileri Konstanze karakterine ait "Ach ich liebe" ve "Martern aller Arten" adlı iki ariadur. Bu aryalar ince ve içli duygularla örülmüştür ve dinleyenlerde derin izler bırakmaktadır.²⁰

Konstanze, Mozart'ın kahramanları arasında, Die Entführung aus dem Serail boyunca dramatik bir şekilde değişen ve gelişen asil bir figür olarak öne çıkmakta ve 2. perdede pasif bir kahramandan, erdemli ve meydan okuyan öfkesiyle Mozart'ın şimdiye kadar yazdığı en uzun ve en virtüöz aryalardan biriyle yarattığı bir otorite figürüne dönüşmektedir.²¹

Saraydan Kız Kaçırma ve başka operalarda, kadın karakterler söz konusu olduğunda, cinsel ahlak, sadakat ve namus kavramları üzerinde çok soru akla geliyor diyen rejisör Nurkan Erpolat'a göre Saraydan Kız Kaçırma operası son tahlilde bir Singspiel-komedi olarak kalmaktadır.²²

Bu bağlamda komik opera öğelerinin bulunduğu bir operada ciddi karakterlerin en başında gelen Konstanze'nin, özellikle son ariası "Marten aller

¹⁸ Ülkü Gencay Atabay, *a.g.t.*, s. 57.

¹⁹ Rebekah Lobosco, "Konstanze Acting Out in Mozart's Die Entführung aus dem Serail", (Yüksek Lisans Tezi, Dufts University, 2012), s. 51.

²⁰ Hilal Gür, "W. A. Mozart'ın Alman Singspiel Türünde Bestelediği Saraydan Kız Kaçırma Operası'ndaki Türk Müziği Motiflerinin ve Alla Turca Stilinin İncelenmesi", (Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, 2012), s. 49.

²¹ Rebekah Lobosco, *a.g.t.*, s. 4.

²² <https://www.volksoper.at/produktion/die-entfuhrung-aus-dem-serail-2023.de.html>, (18.08.2023).

Arten” de gösterdiği değişim ve devrim, incelenmeye ve araştırılmaya değer hususlar barındırmaktadır.

2.1.1. Konstanze 1. Arya: “Ach Ich Liebte, war so glücklich”

Bu ariya Konstanze’nin sahneye çıktıktan sonra sesinin ilk kez duyulduğu, konuşma rolü olan Selim Paşa’nın “Hâla hüzünlü müsün Konstanze?” sorusunun üzerine içini döktüğü ve kalbini ilk kez ona açtığı, Paşa’nın da anlayışlı tavırlarının rahatlığının elverdiği ölçüde dertleştiği müziktir.

No. 6. Aria

KONSTANZE
Ach, ich liebe,
War so glücklich,
Kannte nicht der Liebe Schmerz!
Schwur ihm Treue
Dem Geliebten,
Gab dahin mein ganzes Herz.

Doch wie schnell schwand meine Freude,
Trennung war mein banges Loos,
Und nun schwimmt mein Aug' in Tränen,
Kummer ruht in meinem Schoos.

Şekil 1. “Ach ich liebe” ariyası Almanca metni²³

Ariya si bemol majör tonunda, Adagio ve Allegro olmak üzere 2 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümünün Türkçe metni şu şekildedir; “Ah çok sevmişim, çok mesuttum, aşk acısı bilmezdim. Ona sadakat sözü vermişim. Ona tüm kalbimi vermişim”. Eski, yani kaçırılıp Selim Paşa’nın sarayına getirilmeden önceki hayatının ne kadar güzel ve aşk dolu olduğunu, saraya gelmeden önce hiç aşk acısı ve özlem çekmediğini, çok mutlu bir yaşam sürdüğünü anlatır.

Adagio
KONSTANZE

Nr. 6. ARIE

Ach ich lieb - te, war so glück - lich, kann - te nicht der Lie - be

Ob.
Str.
dolce
p
mf
p

Şekil 2. “Ach ich liebe” ariyası Adagio giriş bölümü²⁴

²³ <https://www.chandos.net/chanimages/Booklets/AJ0242.pdf>, (12.08.2023).

²⁴ W. A. Mozart, *Die Entführung aus dem Serail*, Arr. Kurt Soldan, D. F. Peters, Frankfurt, 1964, s. 47, https://imslp.hk/files/imglnks/euimg/0/0c/IMSLP853365-PMLP15322-Mozart_-_Die_Entf%C3%BChrung_aus_dem_Serail_-_Vocal_Score,_ed_Soldan.pdf, (12.08.2023).

Allegro bölüm yine aynı tonda devam eder. “Doch wie” diye başlayan kısımda; “Ama mutluluğum beni çok çabuk terk etti, kaderim ayrılık oldu. Şimdi gözlerimde sadece gözyaşı, benliğimde keder var” sözleriyle aryaya devam eder.

Şekil 3. “Ach ich liebe” aryası Allegro bölümü girişi²⁵

Aryanın orta kısmında Adagio bölümünün sözleri tekrarlanır. Aryanın bitirişe yakın son bölümlerinde dramatik koloratür sesin seslendirdiği, teknik zorluklar içeren, tizlerde “A” vokali ile 13 ölçü boyunca süren koloratür pasajlar bulunmaktadır. Arya boyunca “Kummer (Keder)” kelimesine sık sık vurgu yapılır.

Şekil 4. “Ach ich liebe” ariasının acelite pasajları²⁶

İçini döken, en özeline anlatan Konstanze, aria sırasında çok hüzünlendir ve son sözlerini söyler söylemez Paşa'nın huzurundan kaçarak ayrılır.

2. 1. 2. Konstanze 2. Arya: “Welcher Wechsel herrscht in meiner Seele, Traurigkeit”

Konstanze 2. perdede sahneye, Blonde'nin nezaketten ve kibarlıktan bahsettiği aryası ve Osmin ile bağış çağrış kavgaya tuttuğu düetinin hemen

²⁵ W. A. Mozart, *a.g.e.*, s. 48.

²⁶ W. A. Mozart, *a.g.e.*, s. 51.

ardından çok sakin ve yalın bir müzikle girer. Aklında nişanlısı vardır. Aryanın sözleri Belmonte'ye hitaben söylenmektedir.

Eşlikte altta duyulan ve sürekli tekrar eden notalar kalp atışlarını tasvir eder gibidir. 4/4'lük ölçüde, donanımda bir değiştirici olmadan başlayan reçitatifte müzik üzerine Konstanze şu sözleri söyler: “Kaderin bizi ayırdığı günden beri ruhumda ne çok değişim oluyor. Ah Belmonte, senin yanındayken hissettiğim mutluluk kayboldu. Özlemin acısı şimdi göğsümde duruyor”.

<i>No. 10. Recitativo</i>	<i>No. 10. Aria</i>
KONSTANZE Welcher Wechsel herrscht in meiner Seele Seit dem Tag, da uns das Schicksal trennte! O Belmont! hin sind die Freuden, Die ich sonst an deiner Seite kannte! Banger Sehnsuchts Leiden Wohnen nun dafür in der beklemmten Brust.	KONSTANZE Traurigkeit ward mir zum Lose, Weil ich dir entrissen bin. Gleich der wurmzernagten Rose, Gleich dem Gras im Wintermoose, Welkt mein banges Leben hin. Selbst der Luft darf ich nicht sagen Meiner Seele bitterm Schmerz; Denn, unwillig ihn zu tragen, Haucht sie alle meine Klagen Wieder in mein armes Herz.

Şekil 5. “Traurigkeit” ariasının Almanca metni²⁷

²⁷ <https://www.chandos.net/chanimages/Booklets/AJ0242.pdf>, (12.08.2023).

Şekil 6. “Traurigkeit” ariasının reçitatifli giriş bölümü²⁸

20. ölçüden itibaren reçitatif biter ve Andante con molto bölümü başlar. Sol minör tonunda ve 2/4’lük ölçü birimindeki aryada “hüzün” kelimesine sık sık vurgu yapılır.

Mozart acıyı anlatmak için genellikle sol minör tonu kullanmıştır. Bestecinin yine Singspiel tarzında bestelediği Zaide ve Die Zauberflöte operalarındaki Zaide ve Pamina karakterlerinin yas temalı arialarında da sol minör ton kullandığı görülmektedir.²⁹ Konstanze’nin acı ve ıstırap temalı “Traurigkeit” ariasını da bu tonda bestelemiştir. Üç farklı operanın 3 farklı karakterinin benzer temalı arialarında aynı tonaliteyi kullanması Mozart’ın sol minör tonunu yas ve acı ile bağdaştırdığını düşündürmektedir.

²⁸ W. A. Mozart, *a.g.e.*, s. 74.

²⁹ Çiğdem Aladağ, “Mozart’ın Singspiel Türündeki Operaları ve Kadın Karakterlerinin Karşılaştırmalı Analizleri”, (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2015), s. 66.

Şekil 7. “Traurigkeit” ariası girişi³⁰

Aryanın sözleri şöyledir: “Hüzün, senden ayrıldığımdan beri kaderim oldu. Solucanların yediği bir gül gibi, kışın solmuş çimen gibiyim. Yaşamım acıyla geçiyor. Ruhumun acılarını rüzgârlara bile söyleyemem. Onları taşımayı kabul etmez ve zavallı kalbime geri üfler”.

Arya başladığı andan itibaren, çözümler akoruna ulaşılmıyor olması ve eşlikle karşılıklı soru cevap şeklinde devam eden müzik cümleleri olması nedeniyle tekrar eden “Weil ich dir entrissen bin” cümlelerinin geçtiği bütün pasajların (Ölçü 27-34 ve 93-100 arası) olabilecek en bağlı şekilde söylenmesi gerekmektedir. “Wieder in mein armes Herz” sözlerini söylediği 16’lık üçlemelerin yapıldığı yerler ise ağlamayla karışık iç çekmeleri tasvir eder niteliktedir.

Şekil 8. 16’lık üçlemelerin yer aldığı “Wieder in mein armes Herz” pasajı örneği³¹

Çoğunluğu piyano nüansında geçen aryanın nüans olarak yükseldiği ve forteye ulaştığı yerler sadece “Klagen” kelimesine vurgu yapılan ve ikilik değerde söylenen 69. ve 132. ölçülerdir.

³⁰ W. A. Mozart, *a.g.e.*, s. 75.

³¹ W. A. Mozart, *a.g.e.*, s. 77.

Şekil 9. “Klagen” pasajı³²

Konstanze “Traurigkeit” ariasının son ölçülerinde yine ağlamaya, sızlanmaya benzeyen melodilerde uzun nefes gerektiren pasajlar seslendirir ve hüznün içinde ariyayı bitirir.

2.1.3. Konstanze 3. Arya: “Martern Aller Arten”

“Traurigkeit” ariasının son melodilerinin ardından Blonde’nin “Neden hala üzgünsünüz hanımım?” sorusu üzerine Konstanze “Bunu bana nasıl sorarsın, ne kadar acı çektiğimi görmüyor musun?” der.

Blonde ile konuşması sırasında sahneye giriş yapan Selim Paşa’nın kendilerini görmeden kaçabileceklerini düşünseler de Paşa onları görür ve yaklaşır, Blonde sahneyi terk eder ve sert bir diyalog başlar. Paşa, “Teklifim hakkında düşündün mü? O gün geldi, yarın beni sevmek zorundasın, yoksa...” der. Ardından Konstanze Paşa’nın tehdidinde boyun eğmeyen bir tavırla “Yoksa mı?” der. Gergin ve tansiyonun iyice yükseldiği diyalogun ardından Konstanze ariasına başlar.

No. 11. Aria	
KONSTANZE	
Martern aller Arten	Doch du bist entschlossen.
Mögen meiner warten,	Willig, unverdrossen
Ich verlache Qual und Pein.	Wähl' ich jede Pein und Not.
Nichts soll mich erschüttern,	Ordne nur, gebiete,
Nur dann würd' ich zittern,	Lärme, tobe, wüte.
Wenn ich untreu könnte sein.	Zuletzt befreit mich doch der Tod.
Lass dich bewegen,	
Verschone mich!	
Des Himmels Segen	
Belohne dich!	

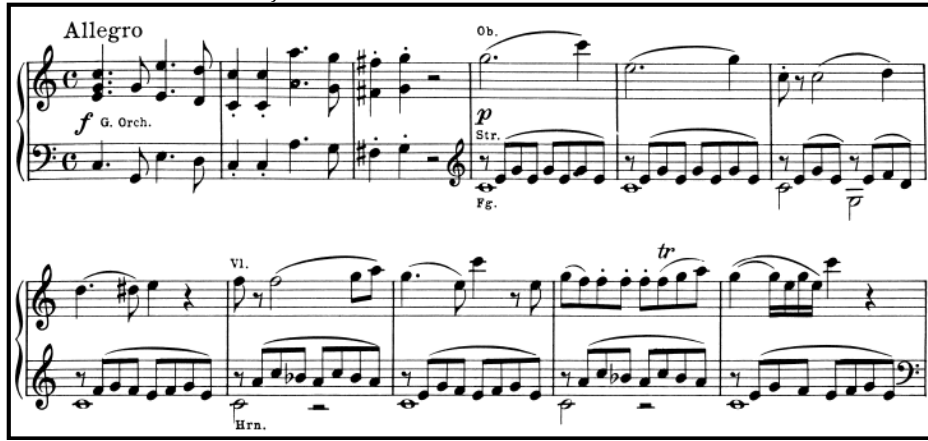
Şekil 10. “Martern aller Arten” ariasının Almanca metni³³

³² W. A. Mozart, *a.g.e.*, s. 79.

³³ <https://www.chandos.net/chanimages/Booklets/AJ0242.pdf>, (12.08.2023).

Aryanın Türkçe çevirisi şu şekildedir: “Her türlü işkence beni bekleyebilir. Eziyet ve acıya ancak gülerim. Hiçbir şey beni sarsamaz. Tek bir şey beni titretebilir; sadakatsizlik yapmış olmak. Fakat yalvarırım, bana acı! O zaman tanrı da seni affeder, cennetin nimetleri senin olur. Ama sen acı çektirmekte kararlısın. Öyleyse her şeye razıyım; emret, bağır, öfkelen, cezalandır. Ölüm beni özgürleştirecektir!”

Aria di Bravura³⁴ türünde bestelenmiş 3. arya 4/4 ölçü birimiyle do majör tonunda başlar. 60 ölçülük giriş müziğinde aryanın melodilerinden motifler verilmektedir. Konstanze'nin gösterdiği cesaret ve meydan okumaları ve içinde yaşadığı gelgitleri betimleyen öğeler barındırmaktadır. “Martern aller Arten” ile başlayan cümle giriş müziğinin ilk üç ölçüsünü taklit eder. Arya Allegro ve Allegro Assai bölümlerinden oluşur.

Şekil 11. “Martern aller Arten” ariası giriş müziği³⁵

Mozart'ın bugüne kadar hiçbir Singspiel kadın rolünde var olmayan, hikâye akışında art arda yer alan fakat birbirinden tamamen bağımsız olan çifte arya dizilimi, o dönem için sıra dışıdır. “Traurigkeit” ariasından sonra söylediği bu arya ile Konstanze, Mozart'ın kahramanları arasında Saraydan Kız Kaçırma operası boyunca dramatik bir şekilde değişen asil bir figür olarak ortaya çıkmakta, Mozart'ın şimdiye kadar yazdığı en uzun ve en virtüöz arialardan biriyle sonuçlandığı bir otorite figürüne dönüşmektedir.³⁶

³⁴ Aria di Bravura: Aynı anda uzun gösterişli, hızlı ve enerjik bir melodiye sahip olan, genellikle soprano sesler için yazılan virtüözitesi güçlü arya türü.
https://en.wikisource.org/wiki/Complete_Encyclopaedia_of_Music/A/Aria_di_bravura, (10.08.2023).

³⁵ W. A. Mozart, *a.g.e.*, s. 81.

³⁶ Rebekah Lobosco, *a.g.t.*, s. 3.

Şekil 12. “Marten aller Arten” ariasının şan partisinin girişi-Allegro bölümü³⁷

Konstanze’nin Paşa’dan merhamet istediği, yalvardığı bölümlerde Paşa’nın ona sırt çevirmesi sonucunda müzik değişir ve Allegro assai bölümü başlar.

Şekil 13. “Doch du bist entschlossen” Allegro assai bölümü³⁸

Allegro ve Allegro Assai bölümleri toplamda 2 kere tekrarlanır. Arya sonunda ‘Ölüm benim kurtuluşumdur’ sözlerini söylediği ve Almanca “Tod (Ölüm)” kelimesini pek çok kez vurguladığı son ölçülerde orkestrayla aynı melodileri söylediği aciliteli pasajlar bulunur.

“Zuletzt befreit mich doch der Tod” cümlesinin söylendiği ariyanın son pasajlarında yapılan crescendolar ve hafif hızlanmaların sonrasında orkestra ve şarkıcının aynı anda yaptığı forte puandorg, ariyanın zirve yaptığı noktadır. Puandorg sonrası ölüm kelimesi bir kez daha tekrarlanır ve “Ölüm benim için ancak kurtuluşTUR” fikri pekiştirilir. Ardından Konstanze büyük bir hışımla sahneden ayrılır.

³⁷ W. A. Mozart, *a.g.e.*, s. 83.

³⁸ W. A. Mozart, *a.g.e.*, s. 87.

The image shows a musical score for the aria "Martern aller Arten" by Wolfgang Amadeus Mozart. The score is in G major and 3/4 time. It features a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line starts with "Tod, zu-letzt be - freit" and continues with "mich doch der Tod, zu-letzt be - freit". The piano accompaniment includes a string section (Str.) and a grand orchestra (G. Orch.). The score is marked "stringendo il tempo" and "cresc.". The vocal line is marked "p" and "f". The piano accompaniment is marked "p" and "f". The score ends with a double bar line and a repeat sign.

Şekil 14. "Martern aller Arten" ariasında "Tod" vurgusu yapılan koloratür pasajlar³⁹

Mozart'ın Singspiel operalarındaki kadın karakterlerin tamamının ses türleri sopranodur. Ayrıca besteci Singspiel operalarındaki güçlü karakterler için koloratür ses türüne uygun ariyeler bestelemiştir.⁴⁰ Konstanze'nin 3. ariası "Martern aller Arten" de pasajlardaki zorluk ve pasaj stilleri bakımından icra sırasında koloratür ses türüne uyacak tüm özelliklere sahiptir.

3. SONUÇ

W. A. Mozart'ın Singspiel örneği Saraydan Kız Kaçırma operasının başrol kadın karakteri Konstanze, opera içinde var olan üç ariyası temelinde metin ve müzikal pasajlar üzerindeki unsurlara değinilerek irdelenmiştir. Konstanze karakterinin seçilme nedeni Singspiel tarzında bestelenmiş operalar içinde

³⁹ W. A. Mozart, *a.g.e.*, s. 91.

⁴⁰ Çiğdem Aladağ, *a.g.t.*, s. 47.

literatürde kabul edilen en zor rollerden biri olması ve karakter değişimi açısından opera boyunca bir noktadan farklı bir noktaya gelmesidir.

Mozart'ın hayatından kısaca bahsedilen çalışmada, bestecinin Alman opera geleneği Singspiel için önemli bir yeri olduğu belirtilmiştir. Singspiel tarzında bestelenen Saraydan Kız Kaçırma operası hakkında bilgiler verilerek operanın konusu anlatılmış, Konstanze karakteri üzerinde durulmuştur. Bir eseri seslendirmek üzere öğrenme sürecinde yapılması gereken çalışmalar doğrultusunda Konstanze karakterinin üç aryası arasındaki farklılıklar ve karakter değişimleri şu şekildedir:

“Ach ich liebe” aryasında Konstanze, Paşa ile neredeyse flört ettiği düşünülebilecek derecede dertleşme içeren sahneler yaşandığı sırada nahif, sakin bir karakter olarak karşımıza çıkar. Paşa'nın bitmeyen ısrarları sonucunda sevgilisi Belmonte'nin özlemine çok içten bir şekilde yaşadığı ve ağlamayı andıran inilti pasajlar söylediği ikinci aryası “Traurigkeit”tan hemen sonra, son aryası olan “Martern aller Arten” aryasında artık ne istediğini ve istemediğini bilen, sevgilisine ihanet etmemeyi seçen ve kararının arkasında durarak ölümün onun için ancak kurtuluş olacağını söylediği meydan okuma ve reddetme aryasıyla bambaşka bir karaktere dönüşmüştür.

Biri yavaş, biri hızlı tempoda söylenen iki ariyanın art arda söylenmesi sırasında ariyaların hem müzikal açıdan hem de duygusal açıdan birbiriyle taban tabana zıtlıklar taşıdığı görülmüştür. Bu zıtlıklar iki arya süresince sahnede kalarak karakteri seslendirecek olan şarkıcılara belli zorluklar getirmektedir. Her iki ariyanın da duygusal zeminini kolaylıkla seyirciye aktarmaya yarayacak müzikal pasajlar doğru çalışıldığında, karakterin içinden geçtiği değişimi yaşatmanın mümkün olabileceği düşünülmektedir.

Metin ve müzikle seyirciye aktarılacak karakteri en doğru ve gerçekçi şekilde yorumlayabilmek için, öncelikle eserin metin çevirisi yapılmalı, içeriyorsa alt metinler üzerinde düşünülmeli, ardından müzik cümleleri tam olarak öğrenilmelidir. Bestecinin yorumcudan istediği yazılı ve yazılı olmayan nüanslar üzerinde ayrıntılı olarak çalışılmalı, söylenen müzik cümlesinin metni üzerinden içine girilecek ruh haline uygun bir ses rengi (tınısı) kullanılarak eserin seyirciye aktarılması sağlanmalıdır. “Traurigkeit” aryasındaki piyano ve bağlı pasajlar ile “Martern aller Arten” aryasındaki ses gösterisi yapılan fevri pasajlar arasındaki fark net olarak ortaya konulduğunda Konstanze'nin değişimi seyirciye daha doğru bir şekilde aktarılabilir.

Ariyaların ve müzik cümlelerinin zor pasajlarını ve kolaratür kadanslarını rahat seslendirebilmek için, pasajlar bir egzersiz gibi ele alınarak farklı tempolarda pek çok defa söylenerek kondisyon kazanılabilir.

Yukarıda önerilen yöntemlerin, yalnızca Konstanze karakteri özelinde değil, farklı operaların farklı rolleri üzerinde yapılacak çalışmalarda da opera şarkıcıları ve öğrenciler tarafından müzikal yorumlama ve karakter kurulumunda yol gösterici olarak kullanılabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

ALADAĞ, Çiğdem, “Mozart’ın Singspiel Türündeki Operaları ve Kadın Karakterlerinin Karşılaştırmalı Analizleri”, (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2015).

ALTAR, Cevad Memduh, *Opera Tarihi Cilt 1*, 1. Basım, Pan Yayıncılık, İstanbul, 2000.

ATABAY, Ülkü Gencay, “W. A. Mozart’ın Saraydan Kız Kaçırma Operası’nda İşlenen Oryantalizm Olgusu”, (Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi, 2019).

GÜR, Hilal, “W. A. Mozart’ın Alman Singspiel Türünde Bestelediği Saraydan Kız Kaçırma Operası’ndaki Türk Müziği Motiflerinin ve Alla Turca Stilinin İncelenmesi”, (Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, İstanbul, 2012).

GÜRAK, Halil Gürdal, *Altın Klasikler Koleksiyonu*, NESA Basın Yayın Organizasyon Tic. A. Ş., İstanbul, Şubat 2000.

LOBOSCO, Rebekah, “Konstanze Acting Out in Mozart’s Die Entführung aus dem Serail”, (Yüksek Lisans Tezi, Dufts University, 2012).

MİMAROĞLU, İlhan, *Müzik Tarihi*, 4. Basım, Varlık Yayınları, İstanbul, 1990.

ÖZKAN, Bülent, *Ansiklopedik Dergi, DVD Klasikler içinde W. A. Mozart: Saraydan Kız Kaçırma*, Boyut Yayın Grubu, İstanbul, 2004.

SACHS, Curt, *Kısa Dünya Musikisi Tarihi*, Çeviren İlhan Usmanbaş, 1. Baskı, Devlet Konservatuvarı Yayınları Serisi, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1965.

SAY, Ahmet, *Müzik Tarihi*, 4. Basım, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara, 2000.

SELANİK, Cavidan, *Müzik Sanatının Tarihsel Serüveni Müziğin Görkemli Yolculuğu*, 1. Baskı, Doruk Yayıncılık, Ankara, Ekim 1996.

UÇAN, Ali, *İnsan ve Müzik İnsan ve Sanat Eğitimi*, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara, 1996.

YAZAR, İlhan Uğur, “18. ve 19. Yüzyıllarda Opera Librettolarında Oryentalist Etkilerin Araştırılması ve Karşılaştırılması”, (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2006).

İnternet Tabanlı Kaynaklar

<https://sozluk.gov.tr/>, (12.08.2023).

Die Entführung aus dem Serail, Mozart,

<https://www.chandos.net/chanimages/Booklets/AJ0242.pdf>, (12.08.2023).

MOZART, W. A., *Die Entführung aus dem Serail*, Arr Kurt Soldan, D. F. Peters, Frankfurt, 1964, https://imslp.hk/files/imglnks/euimg/0/0c/IMSLP853365-PMLP15322-Mozart_-_Die_Entf%C3%BChrung_aus_dem_Serail_-_Vocal_Score,_ed_Soldan.pdf, (12.08.2023).

Singspiel tanımı,

<https://www.britannica.com/art/singspiel>, (17.08.2023).

Reçitatif tanımı,

<https://dictionary.cambridge.org/tr/s/%C3%B6z%l%C3%BCk/ingilizce/recitative>, (17.08.2023).

Die Entführung aus dem Serail,

<https://www.volksoper.at/produktion/die-entfuhrung-aus-dem-serail-2023.de.html>, (18.08.2023).